

Wyrok z dnia 25 stycznia 2005 r.

II PK 171/04

Utrata zaufania uzasadniająca wypowiedzenie przez pracodawcę umowy o pracę może wynikać z ogółu okoliczności i mieć szersze podstawy, niż fakty ujęte ogólnie lub przykładowo w oświadczeniu o wypowiedzeniu umowy o pracę.

Przewodniczący SSN Beata Gudowska (sprawozdawca), Sędziowie SN:
Roman Kuczyński, Andrzej Wróbel.

Sąd Najwyższy, po rozpoznaniu na rozprawie w dniu 25 stycznia 2005 r. sprawy z powództwa Krzysztofa Ł. przeciwko Miejskiemu Zarządowi Nieruchomości w Ś. o przywrócenie do pracy, na skutek kasacji powoda od wyroku Sądu Okręgowego-Sądu Pracy i Ubezpieczeń Społecznych w Świdnicy z dnia 11 marca 2004 r. [...]

o d d a l i ł kasację.

U z a s a d n i e

Dyrektor Administracji Budynków Komunalnych „N.Ś.” w dniu 30 stycznia 2003 r. wypowiedział Krzysztofowi Ł. - zatrudnionemu ostatnio na stanowisku zastępcy dyrektora do spraw techniczno - eksploatacyjnych - umowę o pracę z terminem na dzień 30 kwietnia 2003 r. z powodu utraty do niego zaufania. W piśmie rozwiązującym umowę wskazał, że został poinformowany przez właścicieli lokali o jego udziale w czynnościach prowadzących do wyłączenia spod zarządu administracji wspólnot mieszkaniowych domów przy ulicy K., O. i S. Uznał to za „wspieranie działalności konkurencyjnej”, dlatego że ich administrowanie przejęła „A.” s.c. - Zarząd i Obrót Nieruchomościami, stanowiąca własność Iwony W., siostry Krzysztofa Ł. Pracodawca powołał się także na niewykonanie polecenia dotyczącego przygotowania uchwał w sprawie ponownego przejęcia zarządu nad nieruchomościami przy ulicy K. i O. oraz na brak nadzoru nad analizą i systematycznym rozliczaniem energii cieplnej

dostarczanej do budynków będących w zarządzie „N.Ś.”, w tym niedopilnowanie opracowania programu komputerowego dla tych celów. Zaniechanie działania w tym zakresie doprowadziło do niezastosowania w latach 2000-2002 w stosunku do odbiorców energii cieplnej (najemców i właścicieli lokali) podwyżek energii cieplnej, związanej ze wzrostem kosztów poniesionych na jej zakup, co w konsekwencji spowodowało nagły i znaczny wzrost obciążeń z tego tytułu w 2003 r.

W pozwie z dnia 3 lutego 2003 r. Krzysztof Ł. zarzucił, że przyczyny wypowiedzenia są niekonkretne i nieprawdziwe, w związku z czym domagał się uznania wypowiedzenia umowy o pracę za bezskuteczne, a po upływie okresu wypowiedzenia - przywrócenia do pracy u pozwanego, którym w toku procesu - na skutek przekształceń podmiotowych - stał się Miejski Zarząd Nieruchomości w Ś.

Wyrokiem Sądu Rejonowego w Świdnicy z dnia 17 lipca 2003 r. powód został przywrócony do pracy na poprzednich warunkach pracy i płacy. Sąd stwierdził, że podaną w oświadczeniu o wypowiedzeniu umowy o pracę przyczynę wypowiedzenia jako utratę zaufania, rozwinięto w trzech punktach, przy czym ujętą w punkcie pierwszym (wspieranie działalności konkurencyjnej) uznał za niekonkretną i - w okolicznościach stanu faktycznego - nieprawdziwą. Stwierdził, że analiza tego zarzutu nie daje informacji, o jakie czynności powoda chodziło, skoro nie brał udziału w zebraniach dotyczących rezygnacji z zarządu ABK „N.Ś.” i podpisał tylko jedną odnoszącą się do tego uchwałę. Ponadto ustalił, że inicjatorzy zmiany zarządcy nieruchomości nie podejmowali decyzji w związku z działaniami powoda, gdyż nie wiedzieli o jego rodzinnych powiązaniach, a o spółce „A.” dowiedzieli się przypadkiem. Okoliczności wskazane w punkcie drugim (niewykonanie polecenia zorganizowania zebrań w celu ponownego przejęcia zarządu) Sąd pierwszej instancji uznał „za niezasadne”. Wskazał, że wykonanie pisemnego polecenia leżało poza ustalonymi regulaminem kompetencjami powoda i było skierowane do kierownika Zarządu Nieruchomościami Wspólnymi, zgodnie zresztą z zakresem jego obowiązków. Trzecia przyczyna - w ocenie Sądu pierwszej instancji - także nie była właściwą przesłanką wypowiedzenia powodowi umowy o pracę, gdyż powód nie ponosił odpowiedzialności za nagły wzrost cen energii cieplnej w 2003 r. Obowiązek wprowadzenia do systemu komputerowego kosztów dotyczących energii cieplnej obciążał powstały w lipcu 2001 r. Dział Księgowości Wspólnot Mieszkaniowych w pionie podległym Głównej Księgowej, któremu w lutym 2002 r. polecono dokonywanie rocznych rozliczeń kosztów utrzymania budynków oraz rozliczeń właścicieli lokali. Niedopilnowanie opracowania programu kom-

puterowego poleczone powodowi w styczniu 2003 r. (z terminem realizacji na połowę lutego 2003 r.) nie mogło mieć wpływu na niezastosowanie w stosunku do odbiorców energii cieplnej podwyżek w latach 2000 - 2002.

Sąd Okręgowy w Świdnicy wyrokiem z dnia 11 marca 2004 r., uwzględniając apelację strony pozwanej, zmienił wyrok Sądu pierwszej instancji w punkcie I i II i oddalił powództwo. Uznał, że - mimo niepotwierdzenia się prawdziwości wszystkich zarzutów zawartych w oświadczeniu z dnia 30 stycznia 2003 r. - pracodawca miał podstawy do utraty zaufania do powoda. Po uzupełnieniu dowodów, przyjął za udowodnione wspieranie przez powoda działalności konkurencyjnej wobec strony pozwanej, spółki cywilnej „A.”, stanowiącej własność jego siostry. Polegało ono na udziale w czynnościach związanych z wyłączeniem się wspólnot spod zarządu pozwanej, choć nie wszystkich, a tylko dwóch - przy ul. K. i O. Powód wyzbył się w imieniu pracodawcy zarządu nad nimi, gdy reprezentując go podpisał uchwały tych wspólnot. Sąd przyjął również, że powód nie wykonał poleconego mu w dniu 23 stycznia 2003 r. nadzorowania opracowania programu komputerowego pomocnego w rozliczaniu kosztów centralnego ogrzewania i ciepłej wody do dnia 31 stycznia 2003 r., mimo że z racji pełnionego stanowiska niewątpliwie musiał o nim wiedzieć, gdyż zostało podpisane przez sekretarkę w dniu 24 stycznia 2003 r.

Kasacja powoda została oparta na podstawie naruszenia prawa materialnego - art. 30 § 4 k.p. przez uznanie przyczyn podanych przez pracodawcę w oświadczeniu z dnia 30 stycznia 2003 r. za konkretne i rzeczywiste, podczas gdy zarzut prowadzenia przez powoda działalności konkurencyjnej względem pozwanego był pozorny. O działalności konkurencyjnej można mówić wyłącznie w zakresie działalności gospodarczej, tymczasem przepisy art. 1 ust. 2 art. 2 i art. 7 ustawy z dnia 20 grudnia 1996 r. o gospodarce komunalnej (Dz.U. z 1997 r. Nr 9, poz. 4 ze zm.) wskazują wprost na niegospodarczy charakter wszelkiej działalności pozwanego; działanie bez zysku i pobieranie zaliczek z przeznaczeniem wyłącznie na koszty zarządu nieruchomościami. Zdaniem skarżącego, Sąd drugiej instancji naruszył art. 30 § 4 k.p. także przez rozważenie jako przesłanek uzasadniających rozwiązanie umowy o pracę przyczyn niewskazanych przez pozwanego w oświadczeniu o rozwiązaniu stosunku pracy za wypowiedzeniem, uwzględnivszy uzupełnienie przez pozwanego w trakcie postępowania sądowego oświadczenia o wypowiedzeniu o kolejne przyczyny stanowiące powód utraty zaufania do powoda. Uznał tym samym za dopuszczalne powoływanie nowych przyczyn dla uzasadnienia wypowiedzenia, podczas gdy poda-

nie tej przyczyny powinno - co do zasady - nastąpić w piśmie obejmującym swą treścią oświadczenie pracodawcy o wypowiedzeniu, w każdym razie nie później niż do czasu otrzymania przez pracownika tego oświadczenia. W tych okolicznościach naruszony został również art. 45 § 1 k.p.

W ramach drugiej podstawy kasacyjnej skarżący zarzucił naruszenie art. 233 § 1 k.p.c., polegające na przekroczeniu granic swobodnej oceny dowodów przez pominięcie ujawnionych w materiale dowodowym kwestii nadzoru nad wykonaniem zadania opracowania programu komputerowego, świadczących, że powód nie uchybił swym obowiązkom nadzorczym, gdyż jego wykonanie spoczywało na odrębnej komórce organizacyjnej, nad którą pozwany nie sprawował nadzoru, a także rozważenie przez Sąd drugiej instancji przesłanek uzasadniających rozwiązanie umowy o pracę, które nie zostały powodowi przedstawione w piśmie o rozwiązaniu umowy o pracę. Wniósł o uchylenie zaskarżonego wyroku i przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania Sądowi drugiej instancji.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

W art. 30 § 4 k.p. ustawodawca wprowadził obowiązek wskazania przez pracodawcę w oświadczeniu o wypowiedzeniu umowy o pracę przyczyny uzasadniającej wypowiedzenie, która - przy tym zwykłym sposobie rozwiązania umowy - nie musi mieć szczególnej wagi (por. np. wyroki z dnia 5 listopada 1979 r., I PRN 133/79, OSNCP 1980 nr 4, poz. 77, z dnia 4 grudnia 1997 r., I PKN 419/97, OSNAPiUS 1998 nr 20, poz. 598 i z dnia 6 grudnia 2001 r. I PKN 715/00, Prawo Pracy 2002 nr 10, s. 34). W judykaturze Sądu Najwyższego przyjmuje się formalny, informacyjny charakter tego obowiązku, ograniczający się do podania pracownikowi przyczyny wypowiedzenia umowy o pracę skonkretyzowanej i rzeczywistej tylko w przekonaniu pracodawcy (por. wyrok z dnia 26 sierpnia 1999 r., I PKN 182/99, OSNAPiUS 2000 nr 23, poz. 858 i wyrok z dnia 28 lipca 2003 r., I PK 233/02, niepublikowany). Naruszeniem tego obowiązku jest więc brak wskazania przyczyny, ujęcie jej w sposób zbyt ogólnikowy, niewystarczająco jasny i konkretny, a także podanie innej przyczyny niż ta, która pracodawcę motywowała, a więc wskazanie przyczyny „nierzeczywistej” (por. wyrok z dnia 7 kwietnia 1999 r., I PKN 645/98, OSNAPiUS 2000 nr 11, poz. 420).

W związku zarzutem kasacji, że Sąd drugiej instancji - za uzasadniające wypowiedzenie - przyjął dodatkowe przyczyny, podawane przez pozwanego już w trak-

cie postępowania sądowego, należy stwierdzić, iż w świetle utrwalonego orzecznictwa Sądu Najwyższego stanowiłoby to naruszenie art. 30 § 4 k.p., (por. np. wyroki Sądu Najwyższego z dnia 10 listopada 1998 r., I PKN 423/98, OSNAPiUS 1999 nr 24, poz. 789, z dnia 17 listopada 1998 r., I PKN 331/98, OSNAPiUS 1999 nr 21, poz. 690 i z dnia 10 listopada 1998 r., I PKN 423/98, OSNAPiUS 1999 nr 24, poz. 789, z dnia 19 lutego 1999 r., I PKN 571/98, OSNAPiUS 2000 nr 7, poz. 266; OSP 2001 nr 4, poz. 56 z glosą A. Wypych-Żywickiej), gdyż wskazanie skonkretyzowanej przyczyny wypowiedzenia jest ściśle związane z zakresem oceny jego zasadności, a ta powinna być dokonywana przez sąd w granicach przyczyn podanych pracownikowi przez pracodawcę (por. np. wyroki Sądu Najwyższego z dnia 10 listopada 1998 r., I PKN 434/98, OSNAPiUS 1999 nr 21, poz. 688 i z dnia 21 listopada 2000 r., I PKN 99/00, OSNAPiUS 2002 nr 12, poz. 287, z dnia 21 listopada 2000 r., I PKN 99/00, OSNAPiUS 2002 nr 12, poz. 287). Należy jednak zgodzić się z poglądem wyrażonym w wyroku Sądu Najwyższego z dnia 26 marca 1998 r., I PKN 565/97 (OSNAPiUS 1999 nr 5, poz. 165), że powołanie się na utratę zaufania i poparcie tego stwierdzenia postawieniem konkretnych zarzutów jest wystarczające dla wypełnienia obowiązku przewidzianego w omawianym przepisie. Konsekwencją tego jest wniosek, że pracodawca, który podał tę właśnie przyczynę wypowiedzenia oraz fakty, które - w jego ocenie - legły u jej podstaw, spełnił wymagania co do formy wypowiedzenia. To natomiast, czy podane fakty istniały obiektywnie i czy uzasadniały utratę zaufania, stanowi przedmiot oceny w płaszczyźnie zastosowania art. 45 § 1 k.p.

Nie ulega wątpliwości, że brak zaufania do pracownika można uznać za uzasadnioną przyczynę wypowiedzenia umowy o pracę, zwłaszcza gdy pracownik zajmuje stanowisko kierownicze. Pracodawca może utracić - niezbędne z punktu widzenia prawidłowego wykonywania umowy o pracę przez swego zastępcę - zaufanie nie tylko wówczas, gdy zasadnie przypisuje mu winę w niedopełnieniu obowiązków, lecz także gdy jego zachowanie jest obiektywnie nieprawidłowe, budzące wątpliwości co do rzetelności postępowania, nawet gdy nie dochodzi do naruszenia obowiązków pracowniczych (por. wyroki Sądu Najwyższego z dnia 25 listopada 1997 r., I PKN 385/97, OSNAPiUS 1998 nr 18, poz. 538, z dnia 10 sierpnia 2000 r., I PKN 1/00, OSNAPiUS 2002 nr 5, poz. 112, z dnia 31 maja 2001 r., I PKN 441/00, OSNP 2003 nr 7, poz. 176 i z dnia 5 marca 1999 r., I PKN 623/98, OSNAPiUS 2000 nr 9, poz. 353). W tym zakresie zachował aktualność pogląd Sądu Najwyższego wyrażony w wyroku z dnia 13 czerwca 1984 r., I PRN 79/84 (OSNPG 1984 nr 12, poz. 39), że

przy ocenie zasadności wypowiedzenia umowy o pracę pracownikowi na stanowisku kierowniczym należy uwzględniać charakter pracy i zakres jego odpowiedzialności, a w związku z tym stosować ostrzejsze kryteria stawianych mu wymagań. Co więcej, utrata zaufania do pracownika uzasadnia wypowiedzenie umowy o pracę, jeżeli w konkretnych okolicznościach nie można wymagać od pracodawcy, by nadal darzył pracownika zaufaniem (por. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 7 września 1999 r., I PKN 257/99, OSNAPiUS 2001 nr 1, poz. 14).

Sąd pierwszej instancji stwierdził, że przesłanki motywujące utratę zaufania, tj. „przyczyny wskazane przez pozwanego w punktach 1-3, sformułowane były niedbale i sprawiały wrażenie konstruowanych bez oparcia o rzeczywisty stan faktyczny, przepisy wewnętrzne i przepisy ogólnie obowiązującego prawa”, lecz Sąd drugiej instancji ustalenia te podważył. Po uzupełnieniu materiału dowodowego przyjął za udowodnione zaangażowanie powoda w zebraniach, na których zdecydowano o wyłączeniu się wspólnot mieszkaniowych spod zarządu strony pozwanej, i słusznie uznał to za wspieranie przez powoda działalności zajmującej się także zarządem nieruchomościami spółki cywilnej „A.” - Zarząd i Obrót Nieruchomościami, której współnikiem jest jego siostra. Na aprobatę zasługuje uwaga Sądu drugiej instancji, że powód powinien był - z powodu pokrewieństwa z osobą niewątpliwie w tym zainteresowaną - wyłączyć się z udziału w głosowaniu lub wyrazić sprzeciw. Trafnie też Sąd ocenił, że niewykonywanie polecenia [...] z dnia 14 sierpnia 2002 r., dotyczącego nadzorowania przez podległą mu komórkę zorganizowania zebrań wspólnot mieszkaniowych w celu przegłosowania ponownego ich przejęcia pod zarząd Administracji Budynków Komunalnych „N.Ś.”, stanowiło akt nielojalności wobec pracodawcy.

Sądowa ocena zasadności przyczyny wypowiedzenia powodowi umowy o pracę nie wykroczyła poza fakty podane w oświadczeniu pracodawcy jako okoliczności uzasadniające utratę zaufania do pozwanego jako pracownika. Dokonując jej, Sąd drugiej instancji uwzględnił tylko to, że powód przejął wszystkie sprawy związane z przekazywaniem zarządu nad nieruchomościami oraz korespondencję w tych sprawach, skierowaną do dyrektora strony pozwanej, mimo zwrócenia mu uwagi i udzielenia nagany. Nie prowadziło to do naruszenia art. 45 § 1 k.p. w sposób opisany w kasacji, gdyż Sąd nie oceniał zasadności wypowiedzenia ze względu na dopuszczenie się przez powoda poszczególnych zaniedbań, lecz ze względu na utratę zaufania do niego, i mógł uwzględniać ogół okoliczności, w tym także fakty rzucające szersze światło na zbieg zdarzeń, wskazujących, że powód wykazał nielojalność wo-

bec pracodawcy, uzasadniająca utratę jego zaufania do powoda. Potwierdzenie faktów ujętych w oświadczeniu o wypowiedzeniu umowy w pełni usprawiedliwia motywację decyzji pracodawcy powoda.

Dla przyjęcia zresztą, że wypowiedzenie było dokonane na podstawie przyczyn rzeczywistych i uzasadnionych wystarczyło, by choć jedna ze wskazanych przez pracodawcę przesłanek utraty zaufania okazała się prawdziwa. Nie mogło więc usprawiedliwić kasacji podważenie prawdziwości jednego tylko faktu niewykonania polecenia dotyczącego nadzoru nad opracowaniem programu komputerowego pomocnego w rozliczaniu kosztów centralnego ogrzewania i ciepłej wody.

Przy wiążących Sąd Najwyższy pozostałych ustaleniach nie budzi wątpliwości, że u podstaw wypowiedzenia powodowi umowy o pracę legły przyczyny realne i uzasadniające decyzję o rozwiązaniu umowy o pracę. Odnosi się to przede wszystkim do wspierania firmy „A.”, której konkurencyjność wobec Administracji Budynków Komunalnych „N.Ś.” polegała na prowadzeniu identycznej działalności, a przejmowanie przez nią wspólnot mieszkaniowych do zarządzania - chociaż nie wiązało się z utratą przez pracodawcę powoda zysku - mogło w konsekwencji prowadzić do utraty podstaw jego bytu, gdyż pierwsze uchwały wspólnot zapoczątkowały wyłączenie się kolejnych spod zarządu pozwanej. Prowadzi to do wniosku, że art. 45 § 1 k.p. nie został naruszony.

Z tych względów Sąd Najwyższy kasację jako nieuzasadnioną oddalił (art. 393¹² k.p.c.).

=====